MILLIY VA ZAMONAVIY DIZAYN UYG‘UNLIGI ASOSIDA TALABALARNING IJODIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Abdullayeva Gulchexra Shuxratovna

Buxoro davlat texnika universiteti, “Yengil sanoat texnologiyasi va dizayn” kafedrasi o‘qituvchi-stajyori va mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda oliy ta’lim jarayonida talabalarning ijodiy kompetensiyalarini shakllantirishda milliy va zamonaviy dizayn uyg‘unligidan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Milliy bezak san’ati, an’anaviy naqshlar, ranglar va kompozitsion yechimlarni zamonaviy dizayn tamoyillari bilan integratsiyalash orqali talabalarning ijodiy fikrlashi, estetik didi, mustaqil loyiha yaratish va innovatsion yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, dizayn ta’limida loyiha, muammoli ta’lim, kreativ topshiriqlar va raqamli texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: milliy dizayn, zamonaviy dizayn, ijodiy kompetensiya, kreativ fikrlash, dizayn ta’limi, milliy naqsh, kompozitsiya, innovatsiya, raqamli texnologiyalar.

Аннотация. В данной тезисе освещены педагогические возможности использования гармоничного сочетания национального и современного дизайна в формировании творческих компетенций студентов в процессе высшего образования. Проанализированы вопросы развития творческого мышления, эстетического вкуса, навыков самостоятельного проектирования и инновационного подхода студентов посредством интеграции национального декоративно-прикладного искусства, традиционных орнаментов, цветовых решений и композиционных приемов с принципами современного дизайна. Также показана значимость использования

проектного и проблемного обучения, творческих заданий и цифровых технологий в дизайн-образовании.

Ключевые слова: национальный дизайн, современный дизайн, творческая компетентность, креативное мышление, дизайн-образование, национальный орнамент, композиция, инновации, цифровые технологии.

Abstract. This thesis highlights the pedagogical potential of integrating national and contemporary design in developing students' creative competencies within higher education. It analyzes the development of students' creative thinking, aesthetic taste, independent project development skills, and innovative approaches through the integration of national decorative arts, traditional patterns, color schemes, and compositional solutions with the principles of contemporary design. The importance of using project-based learning, problem-based learning, creative tasks, and digital technologies in design education is also emphasized.

Keywords: national design, contemporary design, creative competence, creative thinking, design education, national ornament, composition, innovation, digital technologies.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda dizayn sohasida milliy madaniy merosni asrab-avaylash va uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, dizayn yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalarning kasbiy va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda milliy san’at namunalaridan samarali foydalanish katta ahamiyatga ega.

Milliy dizayn xalqning tarixiy-madaniy qadriyatlari, urf-odatlari, amaliy san’ati, naqshlari, ranglar tizimi va badiiy tafakkurini o‘zida mujassamlashtiradi. Zamonaviy dizayn esa funksionallik, innovatsion texnologiyalar, ergonomika, minimalizm, yangi materiallar va estetik yechimlar bilan tavsiflanadi. Ushbu ikki

yo‘nalishning uyg‘unligi talabalarga milliy an’analarni zamonaviy talablarga mos holda qayta talqin qilish imkonini beradi.

Asosiy qism

Talabalarning ijodiy kompetensiyasi – bu mavjud bilim va ko‘nikmalar asosida yangi g‘oya yaratish, muammoga nostandart yondashish, mustaqil qaror qabul qilish, estetik va funksional jihatdan mukammal dizayn yechimini ishlab chiqish qobiliyatidir. Dizayn ta’limida mazkur kompetensiyani shakllantirish faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmasdan, amaliy va ijodiy faoliyatni tashkil etishni talab qiladi.

Milliy va zamonaviy dizayn uyg‘unligi asosida ta’lim berishda talabalarga quyidagi imkoniyatlar yaratiladi:

- **Milliy madaniy merosni o‘rganish.** Talabalar milliy kiyimlar, zardo‘zlik, kashtachilik, gilamdo‘zlik, kulolchilik va boshqa amaliy san’at turlarining badiiy xususiyatlarini o‘rganadilar.
- **Milliy elementlarni zamonaviylashtirish.** An’anaviy naqsh va ornamentlarni zamonaviy kiyim, aksessuar, interyer yoki grafik dizayn elementlariga moslashtirish orqali yangi kompozitsiyalar yaratiladi.
- **Ijodiy fikrlashni rivojlantirish.** Talabaga tayyor namunani takrorlash emas, balki mavjud milliy element asosida yangi dizayn konsepsiyasini ishlab chiqish topshiriladi.
- **Raqamli texnologiyalardan foydalanish.** Grafik muharrirlar, kompyuter yordamida loyihalash tizimlari va raqamli modellashtirish vositalari orqali milliy bezaklarning zamonaviy variantlarini yaratish mumkin.
- **Loyiha faoliyatini rivojlantirish.** Talabalar mustaqil ravishda dizayn konsepsiyasini ishlab chiqish, eskiz tayyorlash, rang va material tanlash hamda yakuniy mahsulotni taqdim etish bosqichlaridan o‘tadilar.

Milliy va zamonaviy dizayn integratsiyasining samaradorligini oshirish uchun ta’lim jarayonida ***“milliy element – tahlil – kreativ g‘oya – eskiz – raqamli***

modellashtirish – amaliy loyiha – taqdimot” ketma-ketligidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Masalan, talabalarga O‘zbekistonga xos an’anaviy ornament yoki zardo‘zlik naqshini tanlash topshirig‘i beriladi. Dastlab uning shakli, ritmi, simmetriyasi, ranglari va ramziy mazmuni tahlil qilinadi. Keyingi bosqichda mazkur elementning zamonaviy stilizatsiyasi ishlab chiqiladi. Natijada milliy ruhni saqlagan holda zamonaviy estetik talablarga javob beruvchi kiyim modeli, aksessuar, mato dizayni yoki boshqa dizayn obyekti yaratiladi.

Bunday yondashuv talabaning nafaqat badiiy qobiliyatini, balki ***tahliliy, kommunikativ, texnologik va loyihalash kompetensiyalarini*** ham rivojlantiradi.

Talabalarning ijodiy kompetensiyalarini shakllantirish modeli

Bosqich	**Mazmuni**	**Shakllanadigan kompetensiya**
1. Tadqiqot	Milliy san’at va dizayn namunalarini o‘rganish	Tahliliy kompetensiya
2. G‘oya yaratish	Milliy element asosida yangi konsepsiya ishlab chiqish	Kreativ kompetensiya
3. Eskizlash	Kompozitsiya va shakl yechimlarini ishlab chiqish	Badiiy kompetensiya
4. Raqamli loyihalash	Grafik dasturlarda dizaynni modellashtirish	Texnologik kompetensiya
5. Amaliy loyiha	Dizayn namunasini yaratish	Kasbiy kompetensiya
6. Taqdimot	Loyiha g‘oyasi va natijasini himoya qilish	Kommunikativ kompetensiya

Ta’lim jarayonida **“Brainstorming”**, loyiha metodi, portfolio, keys-stadi, ijodiy laboratoriya va muammoli ta’lim kabi metodlardan foydalanish talabalarning faol ishtirokini ta’minlaydi. Ayniqsa, “An’anaviy naqshni

zamonaviylashtir", "Milliy kiyimning zamonaviy interpretatsiyasini yarat", "Milliy ornament asosida yangi kolleksiya ishlab chiq" kabi topshiriqlar talabalarda mustaqil va kreativ fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi.

Milliy va zamonaviy dizayn uyg'unligi natijasida talaba milliy merosni shunchaki takrorlovchi emas, balki uni **ijodiy qayta talqin qiluvchi dizayner** sifatida shakllanadi. Bu esa kelajakdagi mutaxassisning raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, milliy dizayn maktabining rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, milliy va zamonaviy dizayn uyg'unligi asosida ta'lim tashkil etish talabalarning ijodiy kompetensiyalarini shakllantirishning samarali pedagogik vositalaridan biridir. Milliy bezak, rang, shakl va kompozitsion an'analarni zamonaviy dizayn tamoyillari hamda raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalash talabalarda kreativ fikrlash, mustaqil loyiha yaratish, estetik baholash va innovatsion faoliyat ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shu sababli dizayn ta'limida milliy merosdan foydalanish faqat tarixiy qadriyatlarni saqlash vositasi sifatida emas, balki **yangi ijodiy g'oyalar va zamonaviy dizayn konsepsiyalarini yaratish manbai** sifatida qaralishi lozim. Mazkur yondashuv kelajakdagi dizaynerlarning kasbiy kompetentligini oshirish, milliy dizaynning zamonaviy qiyofasini shakllantirish va xalqaro dizayn makonida raqobatbardosh mahsulotlar yaratish uchun muhim pedagogik asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim va dizayn sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent.
3. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent.

4. To‘xtayeva Z., Rahmatova B. Dizaynerlikda pedagogik texnologiyalar //Tsentral’noaziatskiy zhurnal obrazovaniya i innovatsiy. – 2023. – T. 2. – №. 10 Part 2. – C. 128-131.

5. Tosheva N., Abdullaeva G. The concept of" innovation" and types of innovative technologies //Scientific progress. – 2022. – T. 3. – №. 3. – C. 586-589.Abdullayeva G. S. TIKUVCHLIK SANOATIDA TEXNOLOGIK OQIM USULINING ASOSIY BOSQICHLARI //Scientific progress. – 2023. – T. 4. – №. 2. – C. 378-381.

6. Shukhratovna A. G., Shukhratovna A. S. Distance education perspectives and innovations //Journal of new century innovations. – 2023. – T. 21. – №. 2. – C. 97-99.

7. Абдуллаева Г. Производственная структура предприятия по изготовлению швейных изделий //Yangi O ‘zbekiston ustozlari. – 2024. – Т. 2. – №. 28. – С. 158-162.

8. Мирханова М. А., Абдуллаева Ш. Ш. Основные принципы развития творческих графических способностей студентов технических направлений обучения //Экономика и социум. – 2023. – №. 2 (105). – С. 867-875.